

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Прувенка Дмитра Олександровича** на тему: «Теоретико-методологічні аспекти формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств», поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження

Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці України потребують переосмислення підходів до функціонування підприємств. Зокрема, особливого значення набуває розробка та реалізація механізмів й інструментів, що забезпечують розвиток суб'єктів господарювання. У міжнародній практиці за останні роки зростає значення інтелектуального капіталу як багатоаспектної категорії, що займає найбільшу питому вагу у вартості міжнародних компаній. Показовим у цьому аспекті є діяльність таких підприємств, як Scandia, Dow-Chemical, The Canadian Imperial Bank of Commerce, Celmi, Ernst & Young, KPMG, Deloitte & Touche, Xerox, Gemini, McKinsey. Високим рівнем формування та використання інтелектуального капіталу визначається функціонування відомих міжнародних компаній Apple, IBM.

На вітчизняних підприємствах спостерігається низький рівень залучення інтелектуального капіталу. Так, на підприємствах будівельної сфери питома вага інтелектуального капіталу не перевищує 2% і узагальнюється в основному в нематеріальних активах. Відсутній звіт про формування та використання інтелектуального капіталу, що свідчить про зниження його важливості та можливостей реалізації у контексті розвитку будівельних підприємств, як суб'єктів господарювання, що забезпечують функціонування економіки держави.

Проблеми формування та використання інтелектуального капіталу, його управління на підприємствах вирішуються у наукових розробках вітчизняних і закордонних вчених. Поряд з цим, залишаються не вирішеними питання щодо

розробки стратегії управління інтелектуальним капіталом, враховуючи напрями та особливості діяльності будівельних підприємств.

Виходячи з необхідності вирішення проблемних задач щодо дослідження теоретико-методологічних аспектів формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств, визначена актуальність та своєчасність проведеного Пруненком Д. О. наукового дослідження. Мета дослідження відносно розробки теоретико-методологічної платформи і практичних рекомендацій щодо формування та використання стратегії управління інтелектуальним капіталом задля забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості будівельних підприємств у динамічному ринковому середовищі, визначається науковим та практичним значенням.

Актуальність дисертації підтверджується її зв'язком з науково-дослідними роботами, які проводяться у Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова в межах державної бюджетної тематики: «Теоретичні основи геоінформаційного моделювання міського середовища та оцінки нерухомості» (ДР № 0113U007440), де здобувачем охарактеризована структура інтелектуального капіталу у контексті його оцінки на будівельних підприємствах; «Технологічні засоби ергономіки і логістики в транспортних системах. Етап 1, 2 та заключний. Проблеми ергономіки і логістики в транспортних системах» (ДР № 0113U001762), у якій автором визначено напрями та охарактеризовані практичні аспекти оцінки ефективності капітальних витрат; «Економіко-організаційне забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства в сучасних економічних умовах. Етап 4. Контроль якості послуг в моделі розвитку житлово-комунального господарства» (ДР № 0113U001762), у якій докторантом досліджено стан та перспективи розвитку підприємств; «Транспортні процеси в найзначніших містах. Етап 1. Проблеми ергономіки і логістики в найзначніших містах» (ДР № 0117U000661), де автором представлено результати аналізу структури інтелектуального капіталу підприємства; «Сталий розвиток земельного адміністрування територій. Етап 1. Формування системи земельного адміністрування територій» (ДР № 0117U000661), де автором представлено результати аналізу структури інтелектуального капіталу підприємства.

рій і застосування геоінформаційних технологій» (ДР № 0117U000680), де дисертантом розроблені висновки щодо визначення інструментів, які можуть бути застосовані для оцінки формування та використання інтелектуального капіталу підприємств.

Отже, тема дисертаційної роботи є актуальною, в ній вирішуються важливі науково-методологічні та практичні завдання.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації та виносяться на захист базуються на законодавчих та нормативних актах України, офіційних матеріалах Державної служби статистики України, фінансовій та статистичній звітності будівельних підприємств, матеріалах науково-практичних конференцій, періодичних видань, наукових розробок вітчизняних і зарубіжних вчених, електронних даних ресурсів мережі Інтернет.

У роботі чітко визначено мету, вирішені завдання відповідно об'єкту і предмету дослідження. Дисертантом використовуються сучасні методи: структурно-змістовного аналізу, економічного й фінансового аналізу, експертного аналізу, аналізу ієрархій, моделювання, кореляційно-регресійного аналізу, діаграм Шухарда, структурно-логічного аналізу та ін.

Висновки дисертації носять логічний характер і визначаються науковою новизною. Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості результатів щодо формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.

У першому розділі розглянуті питання щодо визначення інтелектуального капіталу будівельних підприємств (с. 18-42). Автором визначено інтелектуальний капітал будівельних підприємств як категорія, що має складну структуру і характеризується сукупністю функціональних, вартісних, містобудівних, просторових та ознак, які у результаті постійних трансформацій формують відповідні знання, навички, досвід робітників для створення інтелектуального продук-

ту, що дозволить забезпечити зростання інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та результативності діяльності на основі взаємодії між замовниками, інвесторами, підрядниками, державними органами влади та будівельних підприємств (с. 42). Заслужують на увагу результати проведеного дослідження щодо визначення структурних складових інтелектуального капіталу будівельних підприємств (с. 42-74). У представленому розділі визначені напрями та особливості формування й реалізації інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах (с. 74-85).

У другому розділі представлено результати аналізу функціонування вітчизняної (с. 89-117) та закордонних будівельних сфер (с. 117-123), фінансового стану та особливостей діяльності будівельних підприємств (с. 123-146). Заслужує на увагу проведений аналіз стану та використання нематеріальних активів на будівельних підприємствах (с. 146-154). На основі проведеного аналізу автор робить висновок про те, що на досліджених будівельних підприємствах низький рівень формування та використання нематеріальних активів, у яких узагальнюється інтелектуальний капітал, що гальмує їх розвиток. Це потребує розробки заходів щодо трансформації звітної документації будівельних підприємств із врахуванням структурних елементів інтелектуального капіталу (с. 154).

Третій розділ присвячено питанням формулювання теоретико-методологічної платформи формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств (с. 157-214). У результаті дослідження дисертант робить важливий висновок про те, що у системі формулювання теоретико-методологічної платформи інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки формування та використання інтелектуального капіталу і стратегії його управління на будівельних підприємствах визначається як багатофакторна система забезпечення інформаційної підтримки процесів стратегічного управління шляхом оцінки формування та використання інтелектуального капіталу, побудови економіко-математичних моделей залежностей між показниками, що впливають на нього. Для розробки теоретико-методологічної платформи формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівель-

них підприємств застосовується дворівнева система показників його оцінки, концептуальна схема методики розробки та реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки формування та використання інтелектуального капіталу і стратегії його управління. Автором доведено, що теоретико-методологічна платформа включає методичну та аналітичну процедури з можливістю варіативного управління напрямками стратегічного управління будівельних підприємств.

У четвертому розділі запропонована методологія оцінки формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств. У цьому розділі систематизовані теоретичні положення щодо оцінки формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств (с. 219-234). У результаті систематизації теоретичних положень і виявлених напрямів трансформацій оцінки автором обґрунтовано відповідний інструментарій, що створює системне середовище та кількісну основу для розробки методології оцінки формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств (с. 233-234). Заслуговує на увагу розроблена методологія оцінки формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств (с. 234-254). Для її реалізації дисертантом запропоновано застосувати сучасний інструментарій економіко-математичного моделювання, експертних і аналітичних методів, методу аналізу ієрархій, що сформувало оцінне підґрунтя для розробки стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств. Особливого значення мають практичні аспекти реалізації розробленої методології (с. 254-277). У результаті оцінки інтегрального критерію на ПАТ «Холдингова компанія «Київміськбуд» та ПАТ Трест «Житлобуд-1» автором визначені можливості для формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств. Встановлено низький рівень формування та використання інтелектуального капіталу на ПрАТ «Луцький домобудівельний комбінат», ПрАТ «Полтавський домобудівельний комбінат», ПАТ фірма «Галбуд», ДПАТ «Будівельна компанія «Укрбуд», ПАТ «Київське спеціалізоване

ремонтно-будівельне товариство» ПАТ "Українське спеціальне будівельно-монтажне підприємство «Укрспецбудмонтаж», ПрАТ «Криворіжяглобуд».

У п'ятому розділі розглянуті питання оцінки інтегрального показника конкурентоспроможності (с. 283-303) та інвестиційної привабливості будівельних підприємств (с. 303-331), здійснено моделювання впливу інтегрального показника формування та використання інтелектуального капіталу на узагальнюючі критерії конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості будівельних підприємств (с. 332-347). Особливого значення мають результати розробки та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах (с. 347-356). Автором запропоновано й застосовано процесний підхід до розробки та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств шляхом використання комплексу взаємопов'язаних етапів, що дозволило об'єднати сучасні методи та моделі, враховуючи стадії життєвого циклу будівельних проектів, для забезпечення стратегічних контурів розвитку будівельних підприємств на основі зростання рівня конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості будівельних підприємств.

У шостому розділі виявлені практичні аспекти впровадження стратегії управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах, а саме: визначення інтегрального показника формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств на стадіях життєвого циклу будівельних проектів (с. 361-364); побудова діаграми Шухарда (с. 365-368); реалізація процесного підходу (с. 368-372); побудова стратегічної дорожньої карти (с. 372-375).

3. Ступінь наукової новизни результатів дисертаційної роботи

Наукова новизна представлених у дисертації результатів визначається розробкою теоретико-методологічної платформи і практичних рекомендацій щодо формування та використання стратегії управління інтелектуальним капіталом, базуючись на процесному підході та враховуючи стадії життєвого циклу реалізації будівельних проектів для зростання конкурентоспроможності й інве-

стиційної привабливості будівельних підприємств. Науковою новизною визначаються такі результати:

1. Вперше розроблено теоретико-методологічну платформу формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств на основі визначення інтегрального показника та застосування аналітичних, експертних і методу аналізу ієрархій шляхом побудови дворівневої системи показників, що дозволило виокремити інтелектуальний капітал, як самостійний інноваційний ресурс ефективного їх функціонування в динамічному ринковому середовищі.
2. Вперше прикладний економіко-управлінський інструментарій ефективного функціонування підприємств будівельного сектору, який враховує стадії життєвого циклу будівельних проектів та базується на сучасних інструментах управління, що дозволило сформулювати методичні та практичні рекомендації реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.
3. Удосконалено термінологічний апарат щодо визначення поняття «інтелектуальний капітал будівельних підприємств», його структурні складові та концептуальні засади до формування та використання інтелектуального капіталу, які визначаються базовими характеристиками людського капіталу, інтелектуальної власності, організаційного, брендового капіталів, ринкових активів, інвестиційно-інноваційного та соціального капіталів, стейкхолдерних взаємовідносин, інформаційного забезпечення, що на відміну від наявних, дозволяє сформулювати методологію оцінки інтелектуального капіталу та визначити стратегічні контури підвищення ефективності його використання на будівельних підприємствах.
4. Удосконалено систему інформаційно-аналітичне забезпечення економічної оцінки формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств на основі сучасних методів і технологій, що на відміну від наявних, дозволяє забезпечити безпеку корпоративної інформаційної системи, якість та повноту технічної інформації, яка застосовується для будівництва

й проектно-кошторисної документації та реалізації будівельних проектів.

5. Дістало подальшого розвитку економіко-математичне моделювання формування та використання інтелектуального капіталу для побудови кількісного підґрунтя до зростання рівня конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості будівельних підприємств.
6. Дістало подальшого розвитку аналітико-практичний підхід до розробки структурно-логічної моделі формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом на основі застосування процесного підходу і сучасного інструментарію, що на відміну від наявних, забезпечило зростання ефективності використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств.

Пріоритетність наукової новизни, зазначеної у дисертаційній роботі, підтверджується авторськими публікаціями та оприлюдненням отриманих наукових результатів на міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Сформульовані та обґрунтовані в дисертації Пруненка Д. О. положення, висновки і пропозиції мають наукове та практичне значення відносно розробки теоретико-методологічної платформи і практичних рекомендацій щодо формування та використання стратегії управління інтелектуальним капіталом задля забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості будівельних підприємств у динамічному ринковому середовищі.

Теоретична цінність наукових результатів полягає у розроблених науково-методичних підходах, що розкривають системну сутність стратегічного управління підприємствами через призму виокремлення інноваційного ресурсу - інтелектуального капіталу, виявлених особливостях формування та використання інтелектуального капіталу, запропонованих концептуальних положеннях до розробки теоретико-методологічної платформи формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.

Практична значущість наукових результатів обумовлена запропонованою методологією оцінки формування та використання інтелектуального капіталу, визначених напрямках розробки та реалізації стратегії його управління, запропонованим процесним підходом та сформованими стадіями життєвого циклу будівельних проектів. Особливого значення має розроблена стратегічна дорожня карта реалізації стратегії ефективного управління інтелектуальним капіталом будівельного підприємства. Слід вказати на методичні та практичні рекомендації для реалізації прикладного економіко-управлінського інструментарію управління інтелектуальним капіталом у контексті ефективного функціонування підприємств будівельного сектору на ринку.

Достовірність та практична значущість отриманих результатів підтверджується актами впровадження окремих результатів у діяльність вітчизняних та міжнародних підприємств: Європейського інституту нерухомості, ПАТ «Південспецатоменергомонтаж», ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю. М. Білоконя», ТВД «Житлобуд-2», ПАТ «Трест Житлобуд-1», Міжнародної компанії по проектуванню і управлінню нерухомістю, ТОВ «Юридична Компанія «ВСЕСВІТ».

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі кафедри економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку та кафедри земельного адміністрування і геоінформаційних систем Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

5. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у відкритому друці та нараховують 48 наукових праць, у т. ч. 11 статей у наукових фахових виданнях України, 12 статті у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у інших виданнях, 5 – у розділах колективних монографій, 1 – одноосібна монографія, 18 тез доповідей на науково-практичних конференціях. В опублікованих наукових працях дисертанта у достатній мірі відображено наукову новизну, сутність та практичне значення отриманих результатів.

Отже, у результаті аналізу встановлено, що представлення результатів дисертаційної роботи у повній мірі відповідає установленим вимогам і є достатньо викладеним в опублікованих працях.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація відповідає фаховим вимогам до докторських дисертацій та має структуру, що складається зі вступу, шести розділів, висновків, переліку використаних джерел із 388 найменувань та 16 додатків.

Дисертація є завершеною, самостійною роботою, що характеризується логічною послідовністю, достовірністю висновків та пропозицій. Автореферат відповідає змісту та структурі дисертаційної роботи.

7. Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

На основі аналізу положень дисертаційної роботи виявлені дискусійні питання та зауваження, визначимо низку критичних зауважень:

1. У роботі досліджені сутнісні характеристики інтелектуального капіталу будівельних підприємств, проте етапи його розвитку (с. 20, табл. 1.1) мають узагальнений характер, що знижує результативність дослідження.
2. Досліджуючи структуру інтелектуального капіталу будівельних підприємств, автор визначає його складові (с. 73-74, табл. 1.7), проте незрозуміло, яким чином деякі з них формують інтелектуальний капітал, зокрема це відноситься до соціального капіталу та стейкхолдерних відносин.
3. Більшого обґрунтування та управлінської спрямованості потребують підходи щодо визначення напрямів формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств.
4. Виявлені особливості розвитку вітчизняної (с. 89-117) та зарубіжної будівельної сфери (с. 117-123), проте не представлено порівняльного аналізу їх функціонування та на низькому рівні визначено місце українських підприємств у міжнародній глобалізованій економіці.
5. У розділі 2.4 представлені результати аналізу стану та використання нематеріальних активів будівельних підприємств (с. 146-154). Поряд з цим, на

ницькому рівні обґрунтовано, чому саме проводиться аналіз напрямів формування та використання нематеріальних активів, а не інтелектуального капіталу.

6. Визначені методи і моделі стратегічного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств (с. 171-180) мають узагальнений характер. При їх дослідженні автор лише робить висновок про необхідність враховування стадій життєвого циклу будівельних проєктів та типів стратегій (с. 180).

7. У Концептуальній схемі методики розробки та реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки формування та використання інтелектуального капіталу і стратегії його управління (с. 213) представлена складова «Відповідність планових показників формування та використання ІК до фактичних його показників у ході реалізації стратегічного плану». Проте у роботі вона визначена і розкрита на недостатньому рівні.

8. У розділах 5.1 і 5.2 необхідно було більше уваги приділити обґрунтуванню доцільності використання узагальнюючих показників конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості (с. 283-331) у якості результуючих чинників функціонування будівельних підприємств.

9. У дисертації запропоновано концептуальний алгоритм адаптивної взаємодії інформаційно-аналітичного забезпечення та аналітичної діагностичної системи функціонування інтелектуального капіталу будівельних підприємств з обґрунтуванням вибору стратегії його управління, проте чітко не визначені його елементи та напрями розробки.

10. У авторефераті дисертаційної роботи недостатньо розкрито етапи формування стратегічної дорожньої карти для реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом на досліджених будівельних підприємствах, враховуючи результати оцінки інтегрального критерію та стадій життєвого циклу будівельних проєктів.

11. У авторефераті дисертації на недостатньому рівні представлені методичні та практичні рекомендації щодо реалізації прикладного економіко-управлінського інструментарію управління інтелектуальним капіталом.

Виявлені зауваження та дискусійні питання щодо положень та результатів, представлених у дисертації не впливають на позитивну оцінку роботи.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота відповідає вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобутті наукового ступеня доктора економічних наук. Обґрунтовано актуальність теми, досягнута мета, вирішені завдання та отримані результати мають теоретико-методологічне й практичне значення.

Таким чином, дисертація Пруненка Д. О. на тему «Теоретико-методологічні аспекти формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», містить результати, які системно вирішують важливе науково-практичне завдання відносно розробки теоретико-методологічної платформи і практичних рекомендацій відносно формування та реалізації стратегії управління інтелектуальним капіталом задля забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості будівельних підприємств на ринку. Дисертант, Пруненко Дмитро Олександрович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної економіки
підприємництва та публічного управління
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка» МОН України

Підпис Вагонової О.Г. засвідчую
вчений секретар

 — Вагонова О. Г.

 — О.А. Данилова